

ได้ผ่านการตรวจประเมินคุณภาพหนังสือเรียนอาชีวศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ครั้งที่ 1 ประกาศลำดับที่ 719

รหัสวิชา 20000-1502

หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงตามจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชาและคำอธิบายรายวิชา หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ
พุทธศักราช 2562 ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ประวัติศาสตร์ชาติไทย

Thai History

ฉันทนา พรรณารม

166.-

ประวัติศาสตร์ชาติไทย (Thai History)

รหัสวิชา 20000-1502

หมวดวิชาสมรรถนะแกนกลาง กลุ่มวิชาสังคมศึกษาหลักสูตร
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562
สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) กระทรวงศึกษาธิการ

เรียบเรียงโดย

ฉันทนา พรรณารม

ประวัติศาสตร์ชาติไทย (Thai History)

ISBN 978-616-495-109-9

จัดพิมพ์และจัดจำหน่าย โดย...

บริษัทวังอักษร จำกัด

69/3 ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ 10600
โทร. 0-2472-3293-5 โทรสาร 0-2891-0742 Mobile 08-8585-1521

e-Mail : wangaksorn9@gmail.com

Facebook : สำนักพิมพ์ วังอักษร

www.wangaksorn.com

ID Line : @wangaksorn

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2563 จำนวนที่พิมพ์ 5,000 เล่ม

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

โดยบริษัทวังอักษร จำกัด ห้ามนำส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ไปทำซ้ำ
ดัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน ไม่ว่าจะรูปแบบใด ๆ นอกจากได้รับอนุญาต

เป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้าจากทางบริษัทฯ เท่านั้น

ชื่อและเครื่องหมายการค้าอื่น ๆ ที่อ้างอิงในหนังสือฉบับนี้

เป็นสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของแต่ละราย

โดยบริษัทวังอักษร จำกัด มิได้อ้างความเป็นเจ้าของแต่อย่างใด

ประวัติศาสตร์ชาติไทย (Thai History)

20000-1502

จุดประสงค์รายวิชา เพื่อให้

1. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ชาติไทย
2. สามารถนำความรู้ทางประวัติศาสตร์มาประยุกต์ใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต
3. ตระหนักในความสำคัญของประวัติศาสตร์ชาติไทย เพื่อดำรงไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

สมรรถนะรายวิชา

1. แสดงความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ชาติไทย
2. วิเคราะห์เปรียบเทียบการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของประวัติศาสตร์ชาติไทย
3. น้อมนำแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และพระมหากษัตริย์องค์ปัจจุบันในการดำเนินชีวิต

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ชาติไทยสมัยสุโขทัย อโยธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม โครงการพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และพระราชกรณียกิจที่สำคัญของพระมหากษัตริย์องค์ปัจจุบัน

ตารางวิเคราะห์สมรรถนะรายวิชา

วิชา ประวัติศาสตร์ชาติไทย (Thai History) รหัสวิชา 20000-1502

ท - ป - น 1 - 0 - 1 จำนวน 1 คาบ/สัปดาห์ รวม 18 คาบ

หน่วยที่	สมรรถนะรายวิชา	แสดงความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์ และประวัติศาสตร์ชาติไทย	วิเคราะห์เปรียบเทียบการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของประวัติศาสตร์ชาติไทย	น้อมนำแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และพระมหากษัตริย์องค์ปัจจุบัน ในการดำเนินชีวิต
บทที่ 1 กระบวนการทางประวัติศาสตร์		✓		
บทที่ 2 ประวัติศาสตร์ชาติไทย		✓		
บทที่ 3 พัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัย			✓	
บทที่ 4 พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยา			✓	
บทที่ 5 พัฒนาการอาณาจักรธนบุรี			✓	
บทที่ 6 พัฒนาการอาณาจักรรัตนโกสินทร์ตอนต้น			✓	
บทที่ 7 พัฒนาการอาณาจักรรัตนโกสินทร์ตอนกลาง			✓	
บทที่ 8 พัฒนาการอาณาจักรรัตนโกสินทร์ยุคประชาธิปไตย				✓
บทที่ 9 โครงการพระราชดำริ ใน พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร				✓
บทที่ 10 พระราชกรณียกิจที่สำคัญ ใน พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าฯ				✓

คำนำ

วิชา **ประวัติศาสตร์ชาติไทย (Thai History)** รหัสวิชา **20000-1502** จัดอยู่ในหมวดวิชาสมรรถนะ
แกนกลาง กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ทุกสาขาวิชา ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562
สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) กระทรวงศึกษาธิการ ผู้เขียนได้บริหารสาระการเรียนรู้
แบ่งเป็น 10 บทเรียน ได้**จัดแผนการจัดการเรียนรู้/แผนการสอนที่มุ่งเน้นฐานสมรรถนะ(Competency
Based) และการบูรณาการ (Integrated)** ตรงตามจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา และคำอธิบาย
รายวิชา ในแต่ละบทเรียน มุ่งให้ความสำคัญส่วนที่เป็นความรู้ ทฤษฎี หลักการ กระบวนการ ตัวอย่าง
แบบฝึกปฏิบัติ และคำถามเพื่อการทบทวน เพื่อฝึกทักษะประสบการณ์ **เร่งพัฒนาบทบาทของผู้เรียน
เป็นผู้จัดการแสวงหาความรู้ (Explorer)** เป็นผู้สอนตนเองได้ สร้างองค์ความรู้ใหม่ และ**บทบาทของ
ผู้สอนเปลี่ยนจากผู้ให้ความรู้มาเป็นผู้จัดการชี้แนะ(TeachertRoles)** จัดสิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวย
ต่อความสนใจเรียนรู้ และเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ (Co-investigator) จัดห้องเรียนเป็นสถานที่ทำงานร่วมกัน
(Learning Context) จัดกลุ่มเรียนรู้ให้รู้จักทำงานร่วมกัน (Grouping) ฝึกความใจกว้างมุ่งสร้างสรรค์
คนรุ่นใหม่ สอนความสามารถที่นำไปทำงานได้ (Competency) สอนความรัก ความเมตตา (Compassion)
ความเชื่อมั่น ความซื่อสัตย์ (Trust) เป้าหมายอาชีพอันยังประโยชน์ (Productive Career) และชีวิตที่มี
ศักดิ์ศรี (Noble Life) เหนือสิ่งอื่นใด เป็นคนดีทั้งกาย วาจา ใจ มีคุณธรรม และมีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ
ส่งเสริมสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบคุณวุฒิวิชาชีพ (Vocational Qualification System)
ให้สอดคล้องตามมาตรฐานอาชีพ (Occupational Standard) เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเพิ่มขีดความสามารถ
ในการแข่งขันของประเทศ กำลังแรงงาน การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานระดับชาติ (National
Benchmarking) และการวิเคราะห์หน้าที่การงาน (Functional Analysis) เพื่อให้เกิดผลสำเร็จในภาคธุรกิจ
อุตสาหกรรมทุกสาขาอาชีพ เป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนเข้าสู่สนามการแข่งขันในประชาคมอาเซียน
ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ผู้สอน ผู้ประสาวิชาความรู้ เอกสาร หนังสือที่ใช้ประกอบในการ
เรียบเรียงไว้ ณ โอกาสนี้

ฉันทนา พรรณารม

สารบัญ

บทที่ 1 กระบวนการทางประวัติศาสตร์	1
ความหมายของคำว่า “ประวัติศาสตร์”	2
ความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์	4
วิธีการทางประวัติศาสตร์	6
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ บทที่ 1	17
บทที่ 2 ประวัติศาสตร์ชาติไทย	21
รัฐโบราณในดินแดนไทย	22
การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย	32
การสถาปนาอาณาจักรอยุธยา	35
การสถาปนากรุงธนบุรี	40
การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์	42
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ บทที่ 2	46
บทที่ 3 พัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัย	50
พัฒนาการด้านการเมืองการปกครอง	51
ลักษณะการปกครอง	52
กฎหมายสมัยสุโขทัย	56
พัฒนาการด้านเศรษฐกิจ	58
พัฒนาการด้านสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิต	62
ศิลปวัฒนธรรมของอาณาจักรสุโขทัย	64
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ บทที่ 3	74
บทที่ 4 พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยา	78
พัฒนาการด้านการปกครองสมัยอยุธยา	80
กฎหมายสมัยอาณาจักรอยุธยา	87
พัฒนาการด้านเศรษฐกิจ	90
พัฒนาการด้านสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิต	94
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ บทที่ 4	105

สารบัญ

บทที่ 5 พัฒนาการอาณาจักรธนบุรี	109
พัฒนาการด้านการปกครองสมัยกรุงธนบุรี	110
พัฒนาการด้านเศรษฐกิจ	113
พัฒนาการด้านสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิต	117
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ บทที่ 5	127
บทที่ 6 พัฒนาการอาณาจักรรัตนโกสินทร์ตอนต้น	132
สมัยฟื้นฟูบ้านเมือง : รัชกาลที่ 1 – 3	133
พัฒนาการด้านการปกครองของอาณาจักรรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1 – 3 : พ.ศ.2325 – 2394)	134
พัฒนาการด้านเศรษฐกิจ	141
พัฒนาการด้านสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิต	146
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ บทที่ 6	165
บทที่ 7 พัฒนาการอาณาจักรรัตนโกสินทร์ตอนกลาง	170
พัฒนาการด้านการเมืองการปกครองของอาณาจักรรัตนโกสินทร์ยุคปฏิรูปบ้านเมือง (รัชกาลที่ 4 – ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 : พ.ศ.2394 – 2475)	171
สาเหตุของการปฏิรูปประเทศ	173
พัฒนาการด้านเศรษฐกิจ	183
พัฒนาการด้านสังคม ศาสนา ภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม	194
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ บทที่ 7	220
บทที่ 8 พัฒนาการอาณาจักรรัตนโกสินทร์ยุคประชาธิปไตย	226
ปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475	227
พัฒนาการด้านการปกครองของอาณาจักรรัตนโกสินทร์ยุคประชาธิปไตย	231
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ บทที่ 8	260

สารบัญ

บทที่ 9 โครงการพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร	266
จุดเริ่มต้น และความเป็นมาของโครงการพระราชดำริ	268
หลักการ ลักษณะ และขั้นตอนดำเนินการของโครงการพระราชดำริ	270
ประเภทของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	273
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ บทที่ 9	319
บทที่ 10 พระราชกรณียกิจที่สำคัญ ในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลราชเจ้า รามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว	323
พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 แห่งราชวงศ์จักรี	325
พระราชกรณียกิจที่สำคัญในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มหาวชิราลงกรณฯ	326
จุดเริ่มต้น และความเป็นมาของโครงการพระราชดำริ	342
โครงการในพระราชประสงค์	357
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ บทที่ 10	363
บรรณานุกรม	365

กระบวนการทางประวัติศาสตร์

บทที่ 1

แนวคิด

กระบวนการทางประวัติศาสตร์ หรือ วิธีการทางประวัติศาสตร์ คือ ขั้นตอนการสืบค้นเรื่องราวในอดีตของสังคมมนุษย์จากร่องรอยหลักฐานที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบันด้วยวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบ

การนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ในการศึกษาเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล จะทำให้เหตุการณ์นั้น ๆ มีความน่าเชื่อถือ

สมรรถนะประจำบท

นำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ในการศึกษา วิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ

สาระการเรียนรู้

1. ความหมายและความสำคัญของกระบวนการทางประวัติศาสตร์
2. ขั้นตอนของกระบวนการทางประวัติศาสตร์
3. ความหมาย ความสำคัญของหลักฐานทางประวัติศาสตร์
4. ประเภท หลักเกณฑ์การจำแนกหลักฐานทางประวัติศาสตร์

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกความหมายและความสำคัญของกระบวนการทางประวัติศาสตร์ได้
2. อธิบายขั้นตอนของกระบวนการทางประวัติศาสตร์ได้
3. จำแนกประเภทหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้
4. ใช้กระบวนการทางประวัติศาสตร์ในการจัดทำโครงการงานทางประวัติศาสตร์ได้

**บทที่
1**

กระบวนการทางประวัติศาสตร์

ความหมายของคำว่า "ประวัติศาสตร์"

เป็นศัพท์บัญญัติที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มใช้ เพื่อเทียบเคียงกับคำว่า "History" ในความหมายของศัพท์ภาษาอังกฤษ และเพื่อให้มีความหมายครอบคลุมมากกว่าคำว่า "พงศาวดาร" (Chronicle) ที่ใช้กันมาแต่เดิม

"History" ซึ่งมีรากศัพท์จากคำในภาษาละตินว่า "Historia" และภาษากรีกว่า "Histor" แปลว่า "ถัก หรือ ทอ" ส่วนคำว่า "Historiai" มีความหมายว่า "การไต่สวนหรือค้นคว้า"

ผู้บัญญัติศัพท์ "Historiai" ใช้เป็นคนแรกคือ **เฮโรโดตัส (Herodotus)** 484-425 ปีก่อนคริสตกาล ปราชญ์ชาวกรีกโบราณ โดยเขาเรียกเรื่องราวในอดีตที่ได้จากหลักฐานเท่าที่ปรากฏ และค้นคว้ารวบรวมได้ในขณะนั้น ในเวลาต่อมาจึงได้รับการยกย่องว่าเป็น **"บิดาแห่งวิชาประวัติศาสตร์"**

"ประวัติศาสตร์" เป็นคำที่มีความหมายหลากหลาย แต่ความหมายที่สำคัญที่ใช้โดยทั่วไปคือ

1. เหตุการณ์ในอดีตทั้งหมดของมนุษย์ หรือ **อดีตทั้งหมด**ของมนุษย์ตั้งแต่มีมนุษย์เกิดขึ้นมาในโลกจนถึงวินาทีที่เพิ่งผ่านไป

2. หมายถึงเรื่องราวของบางเหตุการณ์ที่**เคยเกิดขึ้นมาในอดีต**ที่เรารู้หรือเข้าใจ นั่นคือสิ่งที่นักประวัติศาสตร์สร้างขึ้น**มาเกี่ยวกับอดีตที่ผ่านพ้นไป**

คนทั่วไปเข้าใจว่าประวัติศาสตร์คือ **"อดีต"** หรือ **"ส่วนหนึ่งของอดีต"** แต่ในความเป็นจริงนั้น **"อดีต"** คือ **"เรื่องราวต่าง ๆ ที่ผ่าน"** และ **"ส่วนหนึ่งหรือเล็วเล็ก ๆ เล็วหนึ่งของอดีต"** จะเป็น

ประวัติศาสตร์ได้เกิดขึ้นเมื่อนักประวัติศาสตร์สนใจและเห็นความสำคัญ มีประโยชน์ต่อมนุษย์ อาจกล่าวได้ว่า **ประวัติศาสตร์ คือ การสืบสวนสอบสวนค้นคว้าเรื่องราวของมนุษย์ในอดีต และเรื่องราวนั้นมีผลกระทบต่อสังคมโดยรวม**

เนื่องจากวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีขอบข่ายเนื้อหากว้าง ดังนั้นจึงมีนักประวัติศาสตร์ได้ให้ความหมายไว้หลาย ๆ ทศนะ ดังนี้

Aristotle : ประวัติศาสตร์เป็นการบอกกล่าวอย่างมีระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับเรื่องราวปรากฏการณ์ธรรมชาติ

E. H. Carr : ประวัติศาสตร์นั้นก็คือกระบวนการอันต่อเนื่องของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักประวัติศาสตร์กับข้อมูลของเขา คือ บทสนทนาอันไม่มีที่สิ้นสุดระหว่างปัจจุบันกับอดีต

R. G. Collingwood : ประวัติศาสตร์ คือ วิธีการวิจัยหรือการไต่สวน โดยมีจุดมุ่งหมายจะศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษยชาติที่เกิดขึ้นในอดีต

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ : พระบิดาแห่งประวัติศาสตร์ไทยมาจาก **History** ในภาษาอังกฤษโดยในไทยมีคำที่ใช้มาก่อนหน้านั้นคือ คำว่า **พงศาวดาร** แนวคิดนี้ปรากฏในลายพระหัตถ์ที่มีถึงสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เมื่อ พ.ศ. 2477 ความว่า **“...ตามความเห็นหม่อมฉันยังให้ใช้เรียก History ว่าพงศาวดาร อยู่ตามเดิม”**

ดร. วิจิตร ลิณสิริ : ประวัติศาสตร์คือบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีตเกี่ยวข้องกับเรื่องเหตุการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ประชาชนที่มนุษย์ได้คิด ได้สร้างไว้ เป็นความเจริญรุ่งเรือง และเป็นรากฐานของความเจริญสมัยต่อ ๆ มา ดังนั้นเราจึงมีประวัติศาสตร์หลายแขนง เช่น ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์อวกาศ ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ฯลฯ

ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ : ประวัติศาสตร์คือ การศึกษาความเป็นมาของมนุษยชาติหรือสังคมใดสังคมหนึ่งตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน ถึงอนาคตโดยอาศัยวิธีการที่รู้จักกันดีคือ วิธีของประวัติศาสตร์

ศ.ดร.ธงชัย วินิจจะกุล : การเข้าใจอดีตนั้นคือประวัติศาสตร์ เราต้องเข้าใจว่าความรู้เกี่ยวกับอดีตนั้นสร้างใหม่ได้เรื่อย ๆ เพราะทัศนะมุมมองของสมัยที่เขียนประวัติศาสตร์นั้นเปลี่ยนอยู่เสมอ

จากแนวคิดที่หลากหลาย จึงสรุปเป็นประเด็นความหมายของคำว่า **“ประวัติศาสตร์”** คือ การศึกษาเหตุการณ์ หรือ ปรากฏการณ์สำคัญของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในอดีตว่าเกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างไร โดยที่ความรู้ด้านประวัติศาสตร์จะไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ ไม่ตายตัว ประวัติศาสตร์พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงได้เสมอเมื่อมีหลักฐานเหตุผล และวิธีตีความที่ดีกว่าเดิม

สรุป : ประวัติศาสตร์ หมายถึง การศึกษาเรื่องราวในอดีตของมนุษย์ที่เกิดขึ้น โดยอาศัยหลักฐานข้อมูล ร่องรอยที่ค้นพบ ประกอบความคิดและการสืบสวน การค้นคว้าข้อเท็จจริงต่าง ๆ โดยอาศัยเอกสารและการตีความ

ความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์

1. ช่วยให้มนุษย์รู้จักตนเองและสังคมได้ดีขึ้น เพราะประวัติศาสตร์มุ่งให้เกิดความเข้าใจการดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย
2. การศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในมิติของเวลาที่เกี่ยวข้องกับอดีต ปัจจุบันและอนาคต ช่วยให้มนุษย์รู้จักและเข้าใจตัวเองมากขึ้น รวมทั้งเข้าใจสังคมของมนุษย์โดยส่วนรวม
3. ช่วยให้เกิดความเข้าใจในมรดก วัฒนธรรมของมนุษยชาติ ความรู้ ความคิดอ่านกว้างขวางทันเหตุการณ์ ทันสมัย ทันคน และสามารถเข้าใจคุณค่าสิ่งต่าง ๆ ในสมัยของตนได้
4. เป็นสิ่งเชื่อมโยงกาลเวลา ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ ความต่อเนื่อง ความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต
5. ช่วยเสริมสร้างให้เกิดความระมัดระวัง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ฝึกฝนความอดทน ความสุขุมรอบคอบ ความสามารถในการวินิจฉัย และมีความละเอียดเพียงพอที่จะเข้าใจปัญหาสลับซับซ้อน

มรดกโลกอาณาจักรสุโขทัย “วัดศรีชุม”
ที่มา : paiduaykan.com

มรดกโลกอาณาจักรสุโขทัย “วัดเจติยเจ็ดแถว”
ที่มา : ast.m.wikipedia.org

วิถีชีวิตคนไทยในสมัยอาณาจักรสุโขทัย
ที่มา : toom.samroiwit.ac.th

วิถีชีวิตคนไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
ที่มา : www.tnews.co.th

หากพิจารณาแล้วจึงพบว่า ประวัติศาสตร์จะเกิดขึ้นได้ด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ สังคมมนุษย์ หลักฐาน มิติของเวลาและวิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยขั้นแรกต้องมีเหตุการณ์หรือพฤติกรรมในสังคมมนุษย์เกิดขึ้น แต่เนื่องจากสังคมมนุษย์เกิดขึ้นมากกว่า 500,000 ปีมาแล้ว

การศึกษาประวัติศาสตร์ จึงเป็นกระบวนการ **“ไต่สวน สืบค้น”** หาข้อเท็จจริง เพื่อวิเคราะห์และอธิบายเรื่องราว เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต โดยศึกษาจากสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดเหตุการณ์นั้น ๆ ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้น และเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงดังกล่าวที่ถูกต้องที่สุด มีอคติน้อยที่สุด นักประวัติศาสตร์ จึงใช้ **“วิธีการทางประวัติศาสตร์”** ในการศึกษา

วิธีการทางประวัติศาสตร์

คือ กระบวนการสืบค้นเรื่องราวในอดีตของสังคมมนุษย์ ซึ่งมีที่มาจากความอยากรู้ อยากรูเห็น สงสัยของนักประวัติศาสตร์ หรือผู้สนใจต้องการศึกษา สอบสวน ค้นคว้าด้วยตนเอง จากร่องรอยที่บรรพชนในอดีตสร้างไว้และหลงเหลือมาถึงปัจจุบัน **แล้วนำมาพิจารณา เปรียบเทียบอย่างเป็นระบบ เพื่ออธิบายเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในอดีตว่าเหตุใดจึงเกิดขึ้น เหตุการณ์ในอดีตนั้นได้เกิดและคลี่คลายอย่างไร**

ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 นักประวัติศาสตร์หลายคนนำ “**วิธีการวิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์**” มาใช้ในการตรวจสอบหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อประเมินค่าที่ปรากฏทั้งภายในและภายนอกว่ามีคุณค่ามากน้อยเพียงใด เชื่อถือได้มากหรือน้อยเพียงใด วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์จึงเริ่มจากการตั้งคำถาม 5 คำถาม คือ

- เกิดเหตุการณ์ใดขึ้นในอดีต : WHAT
- เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นเมื่อใด : WHEN
- เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นที่ไหน : WHERE
- ทำไมจึงเกิดเหตุการณ์เช่นนั้น : WHY
- เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร : HOW

5 ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์

ขั้นตอนที่ 1 : การตั้งประเด็นศึกษา

- เป็นขั้นตอนแรกของวิธีการทางประวัติศาสตร์ นักประวัติศาสตร์หรือผู้สนใจทางประวัติศาสตร์ ต้องกำหนดเรื่อง หรือประเด็นที่ต้องการศึกษาให้ชัดเจนว่า **“ต้องการศึกษาเหตุการณ์ประวัติศาสตร์เรื่องใด อดีตส่วนไหน ช่วงเวลาใด ยุคสมัยใด และเพราะเหตุใด”** เป็นการตั้งคำถามที่ต้องการศึกษา
- ในการกำหนดหัวเรื่องอาจต้องกำหนดประเด็นกว้าง ๆ ก่อน แล้วจึงค่อยจำกัดประเด็นให้แคบลง เนื่องจากบางเรื่องขอบเขตการศึกษาอาจกว้างมากทั้งเหตุการณ์ บุคคล เวลาหรือเป็นเพราะหลักฐานที่ได้มาน้อยเกินไป หรือไม่น่าเชื่อถือ ทั้งนี้ **“หัวข้อเรื่อง”** อาจปรับเปลี่ยนได้ภายหลัง
- นักประวัติศาสตร์ หรือผู้สนใจประวัติศาสตร์ ต้องอาศัยการอ่าน การสังเกต และควรต้องมีความรู้กว้าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ในเรื่องนั้น ๆ มาก่อนบ้าง คำถามหลักที่นักประวัติศาสตร์ควรคำนึงอยู่ตลอดเวลาก็คือ **“ทำไม และ เกิดขึ้นอย่างไร”**

ขั้นตอนที่ 2 : สืบค้น รวบรวมข้อมูล หลักฐาน

- การรวบรวมหลักฐาน คือ การสืบค้น หาหลักฐานที่มีความเกี่ยวข้องกับ **“หัวเรื่อง ประเด็น”** ที่กำหนดไว้ทั้งนี้ต้องเป็นหลักฐานที่สามารถสอบสวนได้มีความชัดเจน ใกล้เคียงกับความเป็นจริงเกิดขึ้นตรงกับหัวเรื่องหรือประเด็นที่กำหนดมากที่สุด
- หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ให้ข้อมูล มีทั้งหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร และหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร แบ่งเป็นหลักฐานชั้นต้น (ปฐมภูมิ) และหลักฐานชั้นรอง (ทุติยภูมิ)
- การศึกษาประวัติศาสตร์ที่ดีควรใช้ข้อมูลหลายประเภท ขึ้นอยู่กับว่าผู้ศึกษาต้องการศึกษาเรื่องอะไร ดังนั้นการรวบรวมข้อมูลที่ีจะต้องจดบันทึกรายละเอียดต่าง ๆ ทั้งข้อมูลและแหล่งข้อมูลให้สมบูรณ์และถูกต้อง เพื่อการอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ โดยมีแนวทางปฏิบัติดังนี้

หลักฐานชั้นต้นมีความสำคัญน่าเชื่อถือมากกว่าหลักฐานชั้นรอง แต่หลักฐานชั้นรองอธิบายเรื่องราวให้เข้าใจได้ง่ายกว่าหลักฐานชั้นต้น

ที่มา : sawadee.biz

ที่มา : kocsogfa.hu

ที่มา : renown-travel.com

- การรวบรวมข้อมูล ควรเริ่มจากหลักฐานชั้นรองก่อนแล้วจึงศึกษาหลักฐานชั้นต้น
- ถ้าเป็นหลักฐานประเภทไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ควรเริ่มต้นจากผลการศึกษาของนักวิชาการที่เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน ก่อนศึกษาจากของจริงหรือสถานที่จริง

ที่มา : english.vov.vn

ที่มา : su-usedbook.com

ที่มา : www.traveloka.com

สรุป

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ คือ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สามารถสอบสวนเข้าไปให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นได้ ประกอบด้วยหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ คำบอกเล่าของผู้เห็นเหตุการณ์ และหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ศิลาจารึก จดหมายเหตุ บันทึกลงและเอกสารต่าง ๆ ในการสะสม และรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ นักประวัติศาสตร์จำเป็นต้องใช้วิจารณญาณของตนในขณะที่สำรวจ สืบค้น เนื่องจากข้อมูลแต่ละประเภทเป็นผลผลิตที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยมีจุดประสงค์ที่แตกต่างกัน ดังนั้น ต้องค้นหาต้นตอ (แหล่งที่มา) หรือสาเหตุ (จุดประสงค์) ของข้อมูลอย่างลึกซึ้งและระมัดระวัง ทั้งนี้หลักฐานทุกประเภทมีจุดเด่น จุดด้อยแตกต่างกัน เพื่อป้องกันมิให้ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ถูกบิดเบือน

หลักฐานทางประวัติศาสตร์

หมายถึง ร่องรอยการกระทำของมนุษย์ในอดีตที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบันที่นักประวัติศาสตร์หรือผู้สนใจประวัติศาสตร์ใช้เป็นข้อมูล หลักฐานเพื่อสืบค้นความจริง ข้อเท็จจริงของเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นของสังคมมนุษย์ในอดีต จำแนกได้ 2 ลักษณะ

1. พิจารณาตามคุณค่าและความสำคัญของหลักฐาน แบ่งเป็น

- **หลักฐานชั้นต้น หรือหลักฐานปฐมภูมิ (Primary Sources)** คือ หลักฐานร่วมสมัย หมายถึงคำบอกเล่า หรือบันทึกของผู้พบเห็นเหตุการณ์ หรือเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์โดยตรง ได้แก่ เอกสารทางราชการ บันทึก จดหมายเหตุ กฎหมาย ประกาศ อัตชีวประวัติผู้ที่ได้รับผลกระทบกับ

เหตุการณ์ การรายงานข่าวของผู้รู้ ผู้เห็นเหตุการณ์ วัตถุที่ค้น ภาพถ่ายเหตุการณ์ รวมถึงสิ่งก่อสร้าง หลักฐานทางโบราณคดี โบราณวัตถุ โบราณสถาน ฯลฯ

- **หลักฐานชั้นรอง หรือหลักฐานทุติยภูมิ (Secondary Sources)** คือ หลักฐานที่เกิดจากการนำ **“หลักฐานชั้นต้น”** มาศึกษา วิเคราะห์ ตีความ แล้วนำมาสร้างผลงานที่เขียนหรือเรียบเรียงขึ้นภายหลังจากเกิดเหตุการณ์นั้นแล้ว โดยอาศัยคำบอกเล่าหรือจากหลักฐานชั้นต้นต่าง ๆ ได้แก่ ตำนาน พงศาวดาร รายงาน วิทยานิพนธ์ เป็นต้น

นักประวัติศาสตร์บางท่านแบ่งหลักฐานประวัติศาสตร์ออกไปเป็น **หลักฐานขั้นที่สาม หรือ ตติยภูมิ (Tertiary Sources)** หมายถึง หลักฐานที่เขียนหรือรวบรวมขึ้นจากหลักฐานปฐมภูมิ และทุติยภูมิ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาอ้างอิง และผ่านการรับรองความถูกต้องจากแหล่งความรู้ที่เชื่อถือได้ เช่น สารานุกรม หนังสือแบบเรียน และบทความทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ

ภาชนะดินเผาลายเขียนสี
ศิลปะบ้านเชียง
ที่มา : finearts.go.th

วัดมหาธาตุ
จ.พระนครศรีอยุธยา
ที่มา : matome.naver.jp

แบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์
ที่มา : historyevidence.wordpress.com

ผู้สื่อข่าวรายงาน “วันไหล พัทยา”
ที่มา : BEST channel

เครื่องมือเครื่องใช้ / อาวุธ ยุคเหล็ก
ที่มา : chudo-udo.info

2. พิจารณาตามยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ แบ่งเป็น

- **หลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร**

เป็นหลักฐานที่เกิดขึ้นในยุคก่อนประวัติศาสตร์ เป็นยุคที่มนุษย์ยังไม่มี การบันทึก

เรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นตัวหนังสือ หากแต่นักประวัติศาสตร์สามารถศึกษาเรื่องราวในอดีตได้จากร่องรอยที่ปรากฏอยู่ในรูปลักษณะของโครงกระดูกมนุษย์ ซากสิ่งมีชีวิต เครื่องมือ เครื่องใช้ รวมถึงร่องรอยการตั้งถิ่นฐานของชุมชน รวมถึงการถ่ายทอดด้วยการบอกเล่าต่อ ๆ กันมาในลักษณะของนิทานหรือตำนาน เรียกว่า **“มุขปาฐะ”**

- **หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร**

หมายถึง หลักฐานที่เกิดขึ้นในยุคที่มนุษย์สามารถประดิษฐ์ตัวอักษร จดบันทึกเรื่องราวที่เกิดขึ้นลงในวัสดุหรือวัตถุต่าง ๆ ได้แก่

• **“จาร-จารึก”** (จาร-การเขียนอักษรด้วยเหล็กแหลมลงบนใบลาน/จารึก-การเขียนเป็นรอยลึกลงบนแผ่นศิลา โลหะ หรือวัตถุเนื้อแข็ง) เช่น อักษรรูปลิ่ม (Cuniform)-ชาวสุเมเรียน อักษรภาพ (Hieroglyphics)-ชนชาติอียิปต์ หรืออักษรจีนโบราณบนกระดองเต่า

• **เอกสารพื้นเมือง** หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่สำคัญของไทย ซึ่งปรากฏในรูปหนังสือสมุดไทย มีชื่อเรียกต่างกัน เช่น

- **ตำนาน** : เรื่องเล่าติดต่อกันมาช้านานจนมีผู้จดจำและเขียนบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งอาจมีความคลาดเคลื่อนตามคำบอกเล่าที่ถ่ายทอดกันมา

- **พงศาวดาร** : การบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกษัตริย์ บุคคลสำคัญ อาณาจักรบ้านเมือง (อาจมีข้อบกพร่องเพราะเขียนตามวัตถุประสงค์ แต่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์)

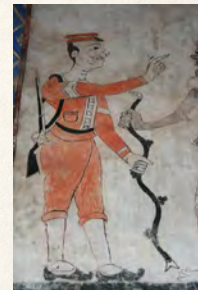
- **จดหมายเหตุ** : เป็นการจดบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่งที่มีการระบุ วัน เดือน ปี เวลาที่เกิดขึ้นจึงนับว่าเป็นหลักฐาน **“ลายลักษณ์อักษร”** ที่มีความถูกต้อง ชัดเจนในเรื่องของเวลามากที่สุด

ธรรมจักร แสดงหลักฐานการนับถือศาสนาพุทธ สมัยทวารวดี
ที่มา : mgonline.com

โครงกระดูกมนุษย์แสดงถึงวิถีชีวิตและชาติพันธุ์ของมนุษย์แต่ละยุคได้
ที่มา : nbcnews.com

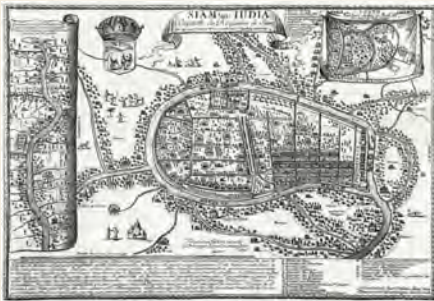
จิตรกรรมฝาผนังวัดคูเต่า จ.สงขลา แสดงภาพคนแต่งกายคล้ายทหารสมัย ร.5 สะพายปืนลับนกด้ามไม้
ที่มา : keangdin

เอกสารพื้นเมืองในรูปของพงศาวดาร
ที่มา : su-usedbook.com

จารึกวัดโพธิ์ จ.นครปฐม
ที่มา : sutatip090.blogspot.com

แผนที่กรุงศรีอยุธยาโดยพ่อค้าชาวฮอลันดา
ที่มา : www.esnips.com

กระดุกเสียดของเงินจารึกบนกระดองเต่า กระดุกแก้ว
ที่มา : popopiyonggugu.blogspot.com

ขั้นตอนที่ 3 : วิเคราะห์ ประเมินคุณค่า ข้อมูล หลักฐาน

เป็นขั้นตอนสำคัญที่นักประวัติศาสตร์ หรือผู้สนใจศึกษาต้องทำการตรวจสอบหลักฐานก่อนที่จะนำมาใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาประวัติศาสตร์ โดยการประเมินคุณค่าว่าเป็นหลักฐานที่แท้จริงหรือไม่ น่าเชื่อถือเพียงใด เพราะหลักฐานบางอย่างที่ค้นพบอาจไม่ใช่ของจริง หรือเกิดจากการสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเขียนโดยบุคคลที่ไม่ได้อยู่หรือรู้เห็นเหตุการณ์โดยตรง แล้วมาบันทึกไว้เสมือนได้รู้เห็นเอง หรือแม้จะรู้เห็นเหตุการณ์โดยตรง แต่อาจมีอคติ ถ้าเอียง ไม่วางตัวเป็นกลาง การประเมินคุณค่าของหลักฐานนี้เรียกว่า **“วิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์”** ซึ่งมีอยู่ 2 วิธี คือ

1. การวิพากษ์หลักฐาน (External Criticism)

เป็นการประเมินหลักฐานจากภายนอก เพื่อพิสูจน์ว่าเป็นของจริงหรือปลอม จะเป็นบางส่วนหรือทั้งหมดของหลักฐานนั้น ๆ โดยอาศัยการเปรียบเทียบกับหลักฐานอื่น

การตรวจสอบหลักฐานผู้ศึกษาไม่สามารถตรวจสอบด้วยตนเองได้ทั้งหมด เพราะต้องใช้ความรู้ความสามารถเฉพาะทางหลายด้าน จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาร่วมตรวจสอบข้อบกพร่องของหลักฐานที่มี